

The Main Functions of Children's Literature: An Evaluation Based on Felski's Approach

Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri: Felski'nin Yaklaşımı Doğrultusunda Bir Değerlendirme

Sedat Karagül*

Geliş / Received: 01.04.2019

Kabul / Accepted: 17.09.2019

ABSTRACT: Rita Felski, professor of English and comparative literature at the University of Virginia, addresses the functions of literature in an authentic classification in "Uses of Literature" and examines these functions under four main headings: "recognition, enchantment, knowledge, and shock." In the current study, it is aimed to analyze and interpret the main functions of children's literature based on the classification made by Felski. What kind of a responsibility children's literature has taken so far/should take in the realization of recognition, enchantment, knowledge and shock as the functions of literature is discussed in the light of various opinions and considerations.

Keywords: children's literature, the functions of children's literature, Rita Felski, recognition, enchantment, knowledge, shock.

ÖZ: Virginia Üniversitesi İngiliz Edebiyatı ve Karşılaştırmalı Edebiyat profesörü Rita Felski, "Edebiyat Ne İşe Yarar? (Uses of Literature)" adlı yapıtında edebiyatın işlevlerini özgün bir sınıflamayla ele almış ve bu işlevleri "tanıma, büyüleme, bilgilendirme, şaşırtma" olmak üzere dört ana başlık altında incelemiştir. Bu çalışmada, Felski'nin yapmış olduğu bu sınıflamadan hareketle çocuk edebiyatının temel işlevleri incelenmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Edebiyatın tanıma, büyüleme, bilgilendirme ve şaşırtma işlevlerinin gerçekleştirilmesinde çocuk edebiyatının nasıl bir sorumluluk üstlendiği/üstlenmesi gerektiği çeşitli görüş ve düşüncelerin tanıklığında tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının işlevleri, Rita Felski, tanıma, büyüleme, bilgilendirme, şaşırtma.

* Dr. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, sedatkaragul@gmail.com

Giriş

Edebiyatın mutlaka bir işlevi olmalı mı sorusu, Platon'dan bu yana tartışılan ve bir türlü sonuçlandırılmadığı için de tartışılmaya devam eden bir konudur. Edebiyatın okuruna karşı sorumluluklarının olduğunu ya da olmadığını söylemek konusunda birbirinden farklı düşüncelerle karşılaşılabilir. Örneğin, Borges edebiyatın işlevini sorgulamayı her zaman mantıksız bulmuştur. O, "Edebiyat ne işe yarar?" sorusuna "Kanaryanın ötüşü ya da çok güzel bir günbatımı ne işe yarar diye sormak kimin aklına gelir!" diye yanıt verir. Borges, böylesine güzel şeyler varsa, bu güzel şeyler yaşamı bir an için de olsa daha az çirkin ve daha az hüznü kılabilir, bunlara yararlı doğrulamalar aramanın bir gereği olmadığını savunur. Llosa (2014: 22) ise bu noktada Borges'ten farklı düşünmektedir. Ona göre her şeye rağmen "Edebiyat ne işe yarar?" sorusu, fena bir soru değildir aslında. Çünkü romanı ve şiiri yaratan rastlantı ya da doğa değildir ve dolayısıyla da romanlar ve şiirler, bir kuşun şakıması ya da batmakta olan bir güneşin görünümü gibi değerlendirilemez. Romanları ve şiirleri insanlar yarattığından, bunların nasıl ve neden doğduklarını, amaçlarının ne olduğunu ve neden bu kadar kalıcı olduklarını sormakta bir sakınca yoktur.

Eco'ya (2016a: 14) göre edebiyat denen bu maddi olmayan varlığın ilk etapta tüketilen bir şey olduğu ve bu nedenle bir işe yaramaması gerektiği düşünülebilir. Ancak, edebi zevkle ilgili böylesine bedensiz bir tasavvur, edebiyatı "koşmak" ya da "bulmaca çözmek" gibi bir etkinliğe indirgeme tehlikesi taşır. Öyle ki, bu indirgeme bile her iki etkinliğin de bir işe yaradığı gerçeğini değiştirmez. Kuşkusuz bunlardan ilki beden sağlığına, ikincisi de sözcük dağarcığımızın genişlemesine hizmet eder. Öyleyse edebiyatın da hem bireysel hem de toplumsal yaşamımızda üstlendiği bir dizi işlev bulunmaktadır. Bu yargılardan hareketle çocuk edebiyatının da bir dizi işlevi olduğu söylenebilir. Çünkü Şirin'in (1994: 10) de belirttiği gibi "çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilene, okunabilene, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür." Buna göre edebiyatın işlevlerinin aynı zamanda çocuk edebiyatının işlevleri bağlamında da irdelenebileceği söylenebilir.

"Edebiyat nedir, ne işe yarar?" sorusunun adeta edebiyatla yaşıt olduğunu söylemek mümkündür. Edebiyatın var olduğu günden bugüne kadar birçok araştırmacı tarafından edebiyatın işlevleri sorgulanmış, bu konu hakkında birçok kitap yazılmış, çok sayıda araştırma ve inceleme gerçekleştirilmiştir (Özdemir, 2017: 27).

Edebiyatın işlevleri konusunda çalışmalar yapan ve bu işlevleri özgün bir sınıflamayla yorumlayan araştırmacılardan biri de Virginia Üniversitesi İngiliz Edebiyatı ve Karşılaştırmalı Edebiyat profesörü Rita Felski'dir. Felski (2016), "Edebiyat Ne İşe Yarar? (Uses of Literature)" adlı yapıtında edebiyatın işlevlerini "tanıma, büyüleme, bilgilendirme, şaşırtma" olmak üzere dört ana başlık altında incelemektedir. Çocuk edebiyatı da her şeyden önce bir edebiyat olduğuna göre çocuk edebiyatının temel işlevlerini bu başlıklar altında incelemek ve yorumlamak mümkündür.

Tanım İşlevi

Felski'ye (2016) göre edebiyatın ilk işlevi “tanım”dır. İnsanın kafasını allak bullak eden ve paradoksal bir nitelik taşıyan tanım, benzerlik ile farklılığı tek hamlede bir araya getirdiğinden aynı anda hem güven verici hem de cesaret kırıcı olabilmektedir. Çünkü tanım dediğimiz eylem, bilmediğimiz bir şeyi var olan bir şemaya yerleştirerek daha önce bildiğimiz bir şeyle ilişkilendirme yoluyla anlamlandırmaktır. Böylece tanım yoluyla bulanık, dağınık ya da yarı bilinçli bir biçimde duyumsanmış olabilecek bir şey artık belirgin bir biçim kazanmakta, ayrıntılandırılmakta, derinleştirilmekte ya da yeni bir biçimde belirgin kılınmaktadır. Bu nedenle tanım, önemli bir eylemdir ve edebiyat bu noktada önemli bir işlev yüklenmektedir.

Çocuk edebiyatında tanım işlevi, “çocuğu tanım”, “çocuğun kendini tanınması” ve “çocuğun insanı ve yaşamı tanınması” olmak üzere üç farklı yolla gerçekleşmektedir.

Çocuk edebiyatının önemli işlevlerinden biri, yetişkinlerin çocuğu tanımına olanak sağlamasıdır. Bu noktada çocuk edebiyatı, yetişkinlerin hem çocuğu tanımını sağlayan hem de çocuğu tanımalarını gerektiren bir olgu niteliği taşımaktadır. Çünkü her kitabın her çocuk için uygun olmadığı bir gerçektir. Çocuklarla buluşturulan kitapların onların düzeyine, ilgilerine, gereksinimlerine, isteklerine uygun olması gerekir. Yetişkinlerin, çocukları gelişimsel, bilişsel ve duyuşsal düzeylerine uygun kitaplarla buluşturabilmeleri için onları çok iyi tanımaları bir önkoşul niteliği taşımaktadır. Çocuğu tanımayan yetişkinlerin çocuğa uygun kitabı seçme konusunda yanlışlara düşeceği açıktır.

Çocuğu tanıyabilmenin temel koşulu, öncelikle çocuğun önemli ve özerk bir birey olduğunu kabul etmektir. Bu konuda özellikle oryantalist toplumlarda ciddi sıkıntılar olduğu görülmekte ve bilinmektedir. Çocuklar için yapılan “minyatür yetişkin, küçük adam, küçük yetişkin, bacaksız, ufaklık, yaşlıların bastonu” gibi benzetmelerin yansıttığı geleneksel çocuk anlayışı, çocuğu küçümseyen, hor gören, hatta çoğu zaman aşağılayan bir tavır içinde olduğu sürece çocuğu, keşfedilmesi gereken bir kişi olarak görme eğiliminde olamayacaktır. Çocuğun tanınmadığı bir toplumda da çocukların doğru kitaplarla buluşturulabilmesi olanaklı değildir.

“Çocuk, insanlıkla yaşıt olmasına karşın, çocukluk modern bir kavramdır” (Şirin, 2016: 63). Çocuğu yalnızca biyolojik bir kategori olarak ele alan, onun kişisel, ruhsal ve toplumsal boyutunu göz ardı eden geleneksel yaklaşım, çocukluk kavramının da yok sayılmasına neden olmuş ve bu kavram ne yazık ki son yıllardaki gelişmelerle üzerinde düşünölmeye başlanan bir olgu olma noktasına gelmiştir.

Çocuğun önemsenmediği, keşfedilmeye çalışılmadığı, dolayısıyla da tanınmadığı bir toplumda çocukların doğru kitaplarla buluşturulmaları son derece güç olduğu gibi, böyle bir toplumda gerçek anlamda bir çocuk edebiyatının varlığından söz edilebilmesi de olanaklı değildir. Çünkü çocuk edebiyatı, çocuğu temel alan yaklaşımla yazılan yapıtların oluşturduğu bir bütündür. Baş'ın (2015: 6) da belirttiği gibi çocuk edebiyatı yazarı olabilmenin temel koşulu, çocuğu tanıyabilme becerisine sahip olmaktır. Şirin'e (2016) göre de “çocuk edebiyatı hem çocuk hem de bir sosyokültürel mekân olarak çocukluğu yansıtan, öncelikle çocuk okur için gerçekleştirilen bir edebiyat konumundadır. Bu bağlamda çocuklar için yapılacak edebiyatın merkez kavramları, çocuğa görelilik ve çocuk

gerçekliğidir. Çocuğa görelilik denince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlık biçimi anlaşılmalıdır.” Bu duyarlık biçiminin yaşama geçirilebilmesi için öncelikle çocuğun çok iyi tanınması gerekmektedir. Çocuğu tanıyabilmenin temel koşulu da çocuğun önemli ve özerk bir birey olduğunu kabul etmektir.

Çocuğun önemli ve özerk bir birey olduğunun kabul edilmesi, onunla ciddi ve uzun süreli konuşmalar yapılmasının da önünü açacaktır. Çocukla yapılan konuşmalar, çocuğu tanıma sürecinin ilk ve en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Bu noktada çocukla gerçekleştirilen konuşmaların bir monolog değil, diyalog niteliği taşıması son derece önemlidir. Bir başka deyişle, yalnızca yetişkinin konuştuğu, çocuğun salt dinleyici konumunda olduğu bir konuşma sürecinin çocuğun tanınmasına olanak tanımayacağı bilinmelidir. Çocukla yapılan konuşmaların temel amacının aslında çocuğu dinleyerek onun ilgilerine, gereksinmelerine, beklentilerine yönelik önemli ipuçları elde etmek olduğu unutulmamalı ve bu süreçte çocuğun kendini özgürce ifade etmesine sıklıkla olanak tanınmalıdır.

Çocukla yapılan konuşmalarda çocuk edebiyatının sağladığı olanaklardan yararlanmaya da özen gösterilmelidir. Bu noktada çocuk kitapları, yetişkinle çocuğun birlikte nitelikli zaman geçirmesine olanak tanıyan en etkili araçlardan biridir. Kitaplar aracılığıyla çocukla yapılan konuşmalar, tartışmalar, akıl yürütmeler vb. çocuğun tanınması sürecinde yetişkine önemli bilgiler sağlayabilmektedir. Çocukla birlikte okunan bir kitaptan yola çıkarak çocuğa yöneltilecek olan “Bu kitabı beğendin mi? Neden?”, “Kitaptaki hangi karakteri kendine daha yakın hissettin?”, “Öyküdeki kahramanın yerinde sen olsaydın nasıl davranırdın?”, “Sence bu öykü nasıl bitmeliydi?” gibi sorular, çocuğun iç dünyası ile duygu ve düşünce evreninin keşfedilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Çocuk edebiyatının tanıma işlevinin bir diğer boyutu “çocuğun kendini tanıması”dır. Kendini tanıma, kuşkusuz kişi için son derece önemli bir yetkinliktir. Kişi, kendi yeterliklerini, yeteneklerini, ilgilerini, tutumlarını, düzeyini vb. bildiği ve belirleyebildiği ölçüde yaşama ilişkin amaçlarında daha akılcı ve gerçekçi bir yol izleyebilir. Ayrıca kişinin kendini tanıması, kendisiyle ilgili duygu ve düşüncelerinin kendi içinde mantıksal bir tutarlılığa sahip olmasını sağlamakta ve böylece benlik gelişiminin daha nitelikli bir biçimde gerçekleşmesine olanak tanımaktadır.

Sanat, kişinin kendini bulmasını, kendini tanımasını sağlayan doğal bir güce sahiptir. Hegel’e (2019: 12) göre de insan, sanat yoluyla kendi özünü tanıma olanağı bulabilmektedir. Bu nedenle insanın sanat gereksinimi, içsel ve dışsal dünyayı, içerisinde kendi özünü yeniden tanıdığı bir nesne olarak, kendi tinsel bilincine yükseltme yönündeki akılsal gereksinimdir.

Önemli birer sanatsal uyaran olan çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun kendini tanımasını sağlayan en etkili araçların başında gelmektedir. Çünkü okuma eyleminin kişinin kendini tanımasına katkıda bulunan bir niteliği vardır. Öyle ki, Proust’a (2010) göre her okur, okuma esnasında aslında bir nevi kendi benliğini okumaktadır. Yazarın elinden çıkan her kitap, okurun kendi başına belki de hiç kavrayamayacağı bir şeyi fark etmesini sağlamak için yazarın okura sunduğu bir çeşit optik görevi üstlenebilmektedir. Bu nedenle okuma, insanın kendini irdelemesine olanak tanıyan bir yapıya sahiptir. Çocuk edebiyatı

aracılığıyla da çocuklar, kendilerini irdeleme ve böylece kendilerini tanıma olanağı bulmaktadırlar.

Gönen & Veziroğlu'nun (2017: 8-9) da belirttiği gibi “çocuklar, kitaplar aracılığıyla dünya hakkında daha çok şey öğrendikçe kendilerini de daha çok keşfeder hale gelerek kim oldukları, neye değer verdikleri, neleri sevdikleri konusunda bir algı geliştirirler. Edebiyat eserleri çocukların kendileri, çevreleri ve dünya hakkında hem duyuşsal hem bilişsel bilgi birikimlerini arttırarak çok yönlü gelişimlerine destek veren en önemli araçlardan biridir.”

Çocuk edebiyatının tanıma işlevinin üçüncü boyutu “çocuğun insanı ve yaşamı tanıması”dır. Çocuk edebiyatı yapıtları; konu ve kurgu özellikleriyle, barındırdıkları karakterlerle, ele aldıkları izlekler ve aktarmaya çalıştıkları iletilerle çocuğun insanı ve yaşamı tanımaya, duyumsamasına olanak tanıyan en etkili araçlardan biridir.

Yaşam deneyimi dediğimiz birikim, insanın kendi tecrübeleriyle ve yakın çevresinden öğrendikleriyle sınırlıdır. Oysa kişi okuyarak bu sınırlı çerçevenin dışına çıkabilme fırsatını yakalar, roman ve öykülerdeki sayısız yaşamın tanığı olur. Yerli ve yabancı pek çok kültürü tanır. Metinler aracılığıyla toplumun hemen her kesimindeki insanları tanıyarak onların yaşamlarını öğrenir. Yerine göre bir sözün, davranışın başkalarının duygularını ve yaşamlarını nasıl etkilediğini duyumsar. Roman ya da öykü kişileriyle empati kurarak kendini onların yerine koyar, duygularına ortak olur (Kaya, 2017: 80).

Jacob'a (1955; aktaran, Oğuzkan, 2010) göre, çocuklar yaşamı öğrenmek için edebi eserlere gereksinim duyarlar. Çünkü bir kimsenin yaşamını ilgilendiren durumları öğrenmek için edebiyat aracılığıyla elde edilen pek ilginç yaşantıları başka hiçbir araç kazandıramamaktadır.

Çocuğu yaşamda karşılaşılabileceği zorluklara hazırlamak, ona yaşamda karşılaşılabileceği sorunlar karşısında çözümler ve çıkış yolları bulma becerisi kazandırmak, çocuğun yaşamdaki olay ve durumlarla ilgili bilgi sahibi olmasını sağlamak, çocuğa insan ve yaşam gerçekliğini duyumsatmak ve ona yazınsal bir yaşam deneyimi sunmak; çocuk edebiyatının temel sorumlulukları arasında yer almaktadır. Sever'in (2013a: 37) de belirttiği gibi, “edebiyat yapıtlarının temel sorumluluğu çocuğu dil ve çizginin anlatım olanaklarıyla öbür insanlara ulaştırmak ve böylece çocuğun onlarla iletişim kurmasını sağlamaktır. Edebiyat yapıtlarıyla iletişime girmeyi alışkanlık haline getirmiş bir çocuk, kuşkusuz insan ve yaşam gerçekliğinin sanatçı duyarlığı ile biçimlendirilmiş yeni bir gerçekliği ile buluşmakta ve tanışmaktadır.”

Edebiyat, sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylem (Sever, 2013b) olarak tanımlandığına göre, edebiyatla yaşam arasında çok sıkı bir bağ bulunduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat ve yaşam arasındaki bu güçlü bağ, çocuğa insan ve yaşam gerçekliğini duyumsatmada ve ona yaşam deneyimi kazandırmada edebiyatın önemli bir sorumluluk üstlenmesine olanak tanımaktadır.

Edebiyat yapıtlarının çocuğa insan ve yaşam gerçekliğini duyumsatma ve ona yaşam deneyimi kazandırma sorumluluğunu etkin bir biçimde gerçekleştirebilmesi için

adeta dünyaya tutulmuş bir ayna işlevini görmesi, bir başka deyişle yaşamı tüm ayrıntılarıyla çocuk okura yansıtması gerekir. Tarihten günümüze kadar bir edebiyat yapıtının niteliğini belirlerken, onun dış dünyayı bir ayna gibi yansıtabilme becerisinin temel alındığı açık bir biçimde görülmektedir. Moran'ın (2007) da belirttiği gibi, sanatı bir yansıma olarak görmek yüzyıllar boyu devam etmiş ve zamanımıza kadar gelmiş bir kuramdır. Bu görüşü savunanların sık sık başvurduğu “ayna” benzetmesi de düşüncelerine ışık tutan açıklayıcı bir metafordur. Örneğin 18. yüzyılda Dr. Johnson, Shakespeare'i överken, onun okura hayatı doğrulukla yansıtan bir ayna tuttuğunu söylemiştir. Stendhal, “Kırmızı ve Siyah” adlı romanının 13. bölümünde romanın yol boyunca gezdirilen bir ayna olduğunu iddia etmiş, Plehanov da benzer bir biçimde “Edebiyat ve sanat hayatın aynasıdır” demiştir. Bizde de Rezaizade Mahmut Ekrem, “Araba Sevdası” adlı romanı için yazdığı önsözde, öykü ve romanın “bire ibret aynası” olduğunu söylemiştir. Tarihsel süreçte çok daha eskilere gidildiğinde de benzer bir anlayışın egemen olduğu görülmektedir. Öyle ki Platon'un “Devlet” diyalogunda da Sokrates'in ressamın yaptığı işin dünyaya bir ayna tutmak olduğunu söylediğini ve şairin de bu bakımdan ressamdan farklı olmadığını belirttiği dikkatleri çekmektedir.

Göktürk'e (2012) göre sanat yapıtı, bir kurmaca dünyayı nesnelleştirerek sunduğu için sanattır. Sanatçının sunduğu yapıt, onun öznelliğinin, özel duyguları ile düşüncelerinin “biçim”e dönüşmesi değildir. Sunulan, insanlık durumunun bir sanat iletisi bütünlüğünde örülmüş gerçeği ya da gerçekleridir. Sanatın varlık temeli, güzellik duygumuzu okşamaktan önce, bu yönüdür. Keats'in “Beauty is truth. (Güzellik, gerçek olandır.)” sözü, günümüzde değişik bir bağlamda da olsa geçerliliğini korumaktadır.

Fischer (1990) da, sanatın yaşamın yerini tuttuğunu ve insanla çevresi arasında bir denge sağladığını vurgulayarak sanatın, insanla dünya arasında daha köklü bir ilişkiyi açığa vurduğunu belirtmektedir. Ona göre insanın sanat yapıtlarına sıklıkla başvurmasının nedeni oyalanmak, dinlenmek, eğlenmek değildir. İnsan, kendini aşarak “tüm insan” olmak istediği için sanat yapıtlarına yönelmektedir. Çünkü insan, ayrı bir birey olmakla yetinmemekte, bireysel yaşamın kopmuşluğundan kurtulmaya, bireyciliğin bütün sınırları ile onu yoksun bıraktığı ama onu yine de sezip özlediği bir doluluğa, daha doğru, daha anlamlı bir dünyaya geçmek için çabalamakta, kişiliğinin geçici, rastgele sınırları, yaşayışının kapanıklığı içinde kendini tüketmek zorunluluğuna başkaldırmaktadır. Bununla birlikte çevresindeki dünyayı soğurmayı, kendisinin kılmayı, meraklı, çevreye aç benliğini bilimin, tekniğin en uzak burçlarına, atomun en gizli derinliklerine değin yönelmeyi, sınırlı benliğini sanatta toplu yaşayışla birleştirmeyi, bireyselliğini toplumsallaştırmayı özlemektedir. Böylece insanın benliğinden ötede, kendi dışında ama yine de kendi için vazgeçilmez bir şeyin parçası olma isteği, insanı sanata ve edebiyata yönelten önemli bir etkidir.

“Sanat ve edebiyat kişiyi, yaşamın dar kalıplarının dışına çıkararak yeni bir ufuk kazandırır; böylece insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştırır.” (Uçan, 2016: 19). Bu bağlamda iyi bir edebiyat eseri, çocukların dünyaya başka perspektiflerden bakmalarını sağlayarak onları başka mekânlara, başka zamanlara götürerek yaşam alanlarını genişletir. Çocukların duygularını harekete geçirerek edebiyat eserinde hayal edilen yaşantılara girmelerini sağlar ve başkalarının yaşamları ile kendi yaşamları arasında bağ kurduklarını

hissettirir. Çocuklar bu yaşamlarda kimi zaman macera, kimi zaman heyecan, kimi zaman da zorluklarla karşılaşır. Bu farklı durumlar çocukların zorluklarla baş etme, sorunlara farklı yollardan çözüm bulma, başkalarının yaşamlarına ilişkin farkındalıklarını geliştirerek empati kurma, yardım etme, iş birliğinde bulunma gibi sosyal becerilerin gelişimine yardımcı olmaktadır (Gönen & Veziroğlu, 2017: 7).

Çocuk edebiyatında sanatçının, çocuğa insan ve yaşam gerçekliğini duyumsatma ve tanıtmaya görevini gerçekleştirebilmesi için ortaya koyduğu yapıtlarda yaşamdaki tüm olguları, çocuğun gelişim özelliklerine uygun bir biçimle çocukları buluşturma konusunda bilinçli ve duyarlı olması gerekmektedir. Yalçın ve Aytaş'a (2017: 88) göre de "çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir."

Çocuk edebiyatı yazarları, bazı yaşam gerçeklerinin ve birtakım olguların (boşanma, ölüm, madde bağımlılığı, çevre kirliliği, hastalık, terörizm, şiddet, açlık, sevgi, aşk vb.) çocuktan gizlenmesi gerektiği gibi bir yanılgıya düşmemelidir. Yazarlar, bazı yaşam gerçeklerine yapıtlarda yer vermeyerek, çocukların yaşamda bu gerçeklerle yüzleşmesinin önlenemediğini düşünmemelidirler. Çünkü burada çocuk edebiyatına düşen görev, birtakım yaşam gerçeklerini çocuktan gizlemek değil, tam aksine çocuğu yaşamın tüm gerçeklerine hazırlamaktır. Bu nedenle yaşamda var olan her şey, çocuğun gelişim düzeyine uygun bir biçimle çocuk edebiyatında anlatılabilir ve anlatılmalıdır (Aslan 2011: 216).

Dilidüzgün'e (2003: 77-78) göre de çocuk edebiyatının önemli işlevlerinden biri, çocuğun anlayamadığı ya da doğrudan iletişim kuramadığı bazı gerçekleri edebiyat yoluyla onun dünyasına kazandırmaktır. Bu bağlamda, okurun okuma gereksinimleri de dikkate alınarak birtakım toplumsal sorunlar çok açılı bir yolla ve yazınsal bir kurgu aracılığıyla gözler önüne serilebilmelidir. Kendi dünyasına, kendi sorunlarına benzer bir dünyayı yazınsal ürünlerde bulmanın, çocuklar için sorunların çözümünde hazır bir reçete anlamı taşımadığı bilinmelidir. Önemli olan okurun belli konularda bilinçlendirilmesi, benzer gerçeklerin farklı ve çok açılı bir dille ona sunulmasıdır. Bu kitaplar, aynı zamanda okuma güdülemesini artırmak açısından da edebiyat eğitimine büyük yarar sağlamaktadır. Bununla birlikte söz konusu kitapların, bireysel ve toplumsal gelişimde yol gösterici özelliği de çocukların gelişimi açısından son derece kritik bir önem taşımaktadır.

Büyüleme İşlevi

Edebiyatın en önemli amaçlarından biri, insanlar üzerinde derin etkiler bırakmaktır. Öyle ki bir edebiyat eseri, okur üzerinde bırakabildiği etki oranında amacına ulaşmıştır denilebilir. Edebiyatın bu etkileme amacı ve gücü, okuru büyüleme işlevini açığa çıkarmaktadır.

Ernst Fischer'in de özellikle üzerinde durduğu gibi, sanatın başlangıcı "büyü"dür. Konu ve büyü, sanatın başlangıcını oluşturmaktadır. İlkel insan, sanatın başlangıcı sayılabilecek anlatım biçimlerinde güncel bir olayı yansıtan konu ile bu konunun insan doğasına ilişkin büyü yanından hareket etmiştir. Sanat büyüyle başlamış ve gelişimini de büyü ile sağlamıştır. Sanatın gelişiminin bütün evrelerinde büyüün her zaman payı olmuştur. Sanat, insanın dünyayı tanıyıp değiştirebilmesi için gerekli olduğu gibi özünde

taşıdığı büyü nedeniyle de bir o kadar vazgeçilmezdir. Bu noktada sanatçı, sanatın oluşturduğu büyüü topluma yayma görevini yerine getirmektedir. Sanatçı, en ilkel devirlerden günümüze değin gaipten haberler vererek insanın durumunu aydınlatmaya çalışan bir kişi olma rolünü üstlenmiştir. Sanatçı her çağda, büyüler yaparak gizleri açıklığa kavuşturmayı amaçlamıştır (Binyazar, 2010; Nutku, 2001).

Edebiyat büyüleme işlevi aracılığıyla yaşamın evrensel özdeğerlerini ortaya çıkarma sorumluluğunu üstlenir. Bu noktada edebiyat, insan yaşamının evrensel özdeğerlerini ve varoluşun nedenlerini araştırır. Edebiyatın büyüleme işlevi; insanın varoluşunu, değişmeyen özellikleri içinde değerlendiren ancak bunları tarihsel gelişimin boyutları kapsamında ele alan statik, derinlemesine olan bir yönelimdir. Büyü işleviyle estetik, etik ve yapısal özellikleriyle birey açılabilir; bunun için de başlangıç noktası özel sorunlar olur. Bu derinlemesine yönelişte, kişinin duygu yoluyla tepkisi sağlanır (Nutku, 2001). Buna göre edebiyat, duygulara seslenebildiği, duyguları devindirebildiği ölçüde büyüleme işlevini yerine getirebilir.

Llosa'ya (2014: 69-70) göre de edebiyat, bize sahip olmadığımız şeylere sahip olabilme, kendimizi pagan tanrıları gibi aynı anda hem ölümlü hem de ölümsüz hissettiğimiz o olanaksız varoluşa erişebilme umudunu sunduğunda, ruhlarımıza uzlaşmazlık ve isyan kattığında, insan ilişkilerindeki şiddetin azalmasına katkıda bulunan tüm kahramanca eylemlerin ardında yatan bütün bu şeyleri kattığında, bir büyü gerçekleşir. Ölümsüzlüğümüzün ağırlığını hafifleten, zamanın aşındıran yönünü alt eden ve olanaksız olası kılan en etkili araç, edebiyat aracılığıyla ortaya çıkan bu büyüdür.

Okurun kavrayışının genişletilmesine sadece biçimsel araç ve edebi teknikler değil, çeşitli tekniklerin yarattığı büyüü yanılmalara, yaratıcı çağrışımlar ve duygusal duyarlıklar da yön verir. Okumanın değerine ilişkin salt bilişsel bir açıklama yapmaya yönelik her çaba mimesis ile büyüün, aydınlanma ile büyülenmenin karşılıklı bağımlılığını gözden kaçırma riski taşır (Felski, 2016: 164).

Edebiyat, büyüleme işlevini büyük ölçüde düş kurma yoluyla gerçekleştirir. Bir başka deyişle okurun düş gücünü devindirme, edebiyatın büyüleme işlevini gerçekleştirmede başat bir role sahiptir. Llosa'nın vurguladığı ölümsüzlüğe ulaşma, zamana hükmetme ve olanaksız olası kılma ancak okuduklarımızdan yola çıkarak düş kurmayla mümkündür. Einstein'ın da dediği gibi, mantıkla ancak A noktasından B noktasına hareket edilebilmekteyken, düş gücüyle dilediğimiz her yere gidebilmek olanaklıdır. Bu bağlamda hayal kurma eylemi, sınırlı insan gücünü sınırsızlaştıran bir etkiye sahiptir. Edebiyatın büyüleme işlevi de kaynağını bu sınırsızlaştırma etkisinden almaktadır.

“Bilindiği gibi düş kurmanın psikolojiyi rahatlatıcı, moral verici, geleceğe dair umut aşılama, yaratıcılık ve düşünme becerilerini geliştirici vb. özellikleri vardır.” (Karagül, 2018: 52). Bu nedenle kişilerin sağlıklı gelişimi için küçük yaşlardan itibaren sıklıkla düş kurmalarını sağlamak son derece önemlidir. Bu noktada çocuk edebiyatı yapıtları önemli ve etkili birer uyaran niteliği taşımaktadır. Dayıoğlu'nun (2000) da belirttiği gibi “çocuk, kitaplar yoluyla insanın evrimini sağlayan çok önemli bir eğitsel öğeden yararlanır. Bu da düş kurmadır. İnsanoğlunun pek çok konuda evrim aşamalarından geçerek bugünkü düzeye gelmesinde düş kurma yetisinin payı büyüktür.

Öyle ki Jules Verne, Ay'a yolculuk düşü kurup da bu düşünüyü dile getiren kitabı yazmasaydı, insanlar belki de Ay'a gitme tutkusuna kapılmayacaklardı savından edebiyat çevrelerinde sıkça söz edilmektedir.”

Eagleton (2016: 88) ise düş kurmaya farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Ona göre düş gücünün mutlak surette olumlu olduğu söylenemez. Örneğin, seri katil olmak da epey bir düş gücü gerektirmektedir. Düş gücü pek çok müspet senaryo tasarlayabildiği gibi, her türlü karanlık, hastalıklı senaryoyu da yaşama geçirebilir. Şimdiye dek icat edilen bütün ölümcül silahlar düş gücünün bir ürünüdür. Düş gücünün insan yetilerinin en yücüsü olduğu düşünülse de aynı zamanda fanteziye -ki fantezi genellikle bu yetilerin en düşüğü olarak sınıflandırılır- korkutucu bir şekilde yakındır.

Düş kurmanın -Eagleton'ın deyimiyle- “her türlü karanlık, hastalıklı senaryoyu” yaşama geçirebilme potansiyeli, çocuk edebiyatı yapıtlarında düş öğesinin kullanımında son derece dikkatli ve bilinçli bir tutum içinde olunmasını bir zorunluluk haline getirmektedir. Bu noktada çocuk kitaplarında yer alan tüm iç yapı ve dış yapı özellikleri, çocuğun “iyiyi ve güzeli” düşlemesine olanak tanıyacak nitelikler taşınmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukların iç dünyaları ve kişilik gelişimleri üzerinde derin etkiler bırakabilecek güce sahip araçların başında gelmektedir. Bu nedenle bu yapıtlarda yer alan her bir nitelik, büyük bir özenle ve bilinçle oluşturulmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları; resimleriyle, olay örgüsüyle, barındırdıkları karakterlerin özellikleri ve davranış biçimleriyle, ele aldıkları izlekleri ve aktarmaya çalıştıkları iletileriyle çocukların ruhsal, kişisel ve toplumsal özelliklerini olumlu yönde geliştirebilecek bir bütünsellik taşınmalıdır. Örneğin, bir çocuk edebiyatı yapıtı, hiçbir zaman çocuk okurun şiddete yönelik düşler kurmasına neden olmamalıdır. Çocuk kitaplarında şiddet, asla bir sorun çözme yolu olarak gösterilmemelidir. Tam aksine çocuk kitaplarında şiddetin hiçbir zaman sorunlara çözüm olamayacağı duyumsatılmalı, yaşamda karşılaşılan sorunların ve her türlü çatışmaların akılcı yollarla ve iletişimle çözülmesi gerektiği yazınsal bir kurgu aracılığıyla sezinletilmelidir.

Eagleton (2016: 89), düş gücü edimlerinin kendi içinde değerli olmadığını düşünmektedir. Örneğin, gününün büyük bir bölümünü elektrikli süpürge olmanın nasıl bir his olduğunu düşlemeye çalışarak geçiren biri için bu noktadan yola çıkarak özgün ve nitelikli bir yaratıcı özelliği olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bununla birlikte düş gücü, her zaman gerçeğe tercih edilen bir şey de değildir. Öyle olduğunu düşünmek -ki Romantiklerin yaptığı buydu- gündelik gerçekliğe karşı olumsuz bir tavrı ima eder. Böyle bir anlayış, var olmayanın var olandan her zaman daha büyüleyici, daha cazibeli olduğunu öne sürer ki bu da elbette geçerli olan bir yaklaşım değildir.

Eagleton'ın (2016) bu düşüncelerinden yola çıkarak okuru büyülemenin tek yolunun yalnızca düş kurdurmak olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Burada yazarın sahip olduğu düşler ile okura kurdurmayı amaçladığı düşlerin niteliğinin son derece büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Yukarıda verilen örnekte de görüldüğü gibi, elektrikli süpürge olmayı düşlemek, okuru büyülemek için yeterli değildir. Bu bağlamda okurun çeşitli duygularına seslenen, duygu ve düşünce evrenini besleyen, böylece ufkunu genişleten bir kurguyla onu etkileme yoluna gidilmelidir. Bu durum çocuk edebiyatında ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü çocuğun okuma eyleminden uzaklaşmaması, okumaya

devam etmek için istek duyması için çocuk kitaplarındaki konu ve kurgu özellikleri başat bir rol üstlenmektedir. Çocuğu sıradan düşlere yönelten kitapların çocuklar için sıkıcı birer araç olmaktan öteye gidemeyeceği bir gerçektir. Örneğin, çocuğa elektrikli süpürge olmayı düşündüren bir çocuk kitabının büyüleme işlevini yerine getirebildiğini söylemek olanaklı değildir. Bu nedenle çocuk edebiyatında düş ögesinin büyük bir ustalıkla işlenmesi son derece önemlidir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa düş kurdurabilme sorumluluğunu yerine getirebilmesi için konu ve kurgu özellikleri dışında diğer iç yapı özelliklerinin (karakter, izlek, ileti, çevre, dil ve anlatım) de çocuğun düş gücünü devindirebilecek bir yaklaşımla oluşturulması gerekmektedir. Bu noktada çocuk edebiyatı yapıtlarında yer alan karakterlerin davranış, eylem, konuşma, fiziksel özellikler ve yorumlarla geliştirilmeye açık nitelikte olmalarına, çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak yaşam ve insan gerçekliğine dönük yaşantılar edindirici özellikler taşımalarına özen gösterilmeli; ele alınan izlek, çocuğun hayal kurarak, düşünerek, duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayıcı özellikler taşınmalı; aktarılmak istenen iletiler, metnin dokusuna işlenerek yazınsal ipuçlarıyla duyu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmeli; olayın geçtiği çevre, çocuğun belleğinde canlandırmasına olanak tanıyacak biçimde betimlenmeli; dilsel birimlerin bağlam içinde kullanımı çocuğun düzeyine uygun olmalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında düş ögesinin ustalıkla işlenebilmesi için gerekli olan koşullardan bir diğeri, düş ile gerçek arasındaki dengenin başarılı bir biçimde kurulabilmesidir. Bu noktada çocuk edebiyatı yapıtlarında var olan (gerçek) ile var olmayan (düş) arasındaki ayrım belirgin biçimde yapılandırılmalı, çocuk okurun var olan ile olmayanı sezinleyebilmesi, bu ikisi arasındaki farkın bilincinde olabilmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte düş ile gerçeğin yaşamdaki anlamlarının ve işlevlerinin birbirinden farklı olduğu, düş'ün gerçeğin yerini tutan değil, ancak onu destekleyen bir etken olduğu kitaplarda çocuk okura duyumsatılabilmelidir.

Bilgilendirme İşlevi

İnsanı okumaya yönelten güdülerden biri, gündelik deneyimlere ve toplumsal hayatın şekline ilişkin daha derinlikli bir algı kazanma umududur. Edebiyatın dünyevi bilgiyle ilişkisi sadece negatif yahut muhalif bir nitelik taşımaz; edebiyatın, şeylerin nasıl olduğuna dair algımızı geliştirme, genişletme veya yeniden düzenleme gücü de vardır (Felski, 2016: 106). Genç'e (2008: 29) göre de "asıl olan edebiyatın okura derinlerde sağladığı bilme işlevidir."

Aristo (2018: 24), Poetikası'nda sanatın bir seçme işi olduğunu ve böylelikle bir çeşit bilgi de kazandırdığını savunmaktadır. Ona göre öğrenme, yalnızca filozoflar için değil, tüm insanlar için çok hoş bir şey olduğundan sanata yönelme gerçekleşmektedir. Öyle ki, insanların resimlere bakmaktan hoşlanmasının nedeni, onlara bakarken öğrenebilmesi ve akıl yürütebilmesidir. Böylelikle Aristo, sanatın bilgilendirme işlevinin kişileri ona çeken önemli bir unsur olduğunu vurgulamaktadır.

Eco (2016b: 83), sanatın işlevinin dünyayı tanımaktan çok, dünyayı tamamlayıcı şeylerle, var olanlara eklenen, kendi kuralları ve yaşamları olan özerk biçimler üretmek olduğunu belirterek yine de her sanatsal biçimin bilimsel bilginin yerine kullanılabilecek

bir şey olmasa da epistemolojik metafor olarak görülebileceğini, her çağda, sanatsal biçimlerin yapılandırılma yöntemlerinin -benzetme, metafor veya kavramların figürlerle çözümlenmesi kılığında- zamanın biliminin veya kültürünün gerçeği nasıl gördüklerini yansıttığını belirtir.

Edebiyatın amacı sadece insanları eğlendirmek ve avutmak değildir. Aynı zamanda, daha iyi anlayabilmek için bir metni iki kez, hatta belki de birkaç kez okumaları konusunda insanları harekete geçirmek ve heveslendirmektir. Okurun bir metni birkaç kez okumak için güdülenebilmesi de o metinde karşılaşılacak anlamaya ve anlamlandırmaya çalıştığı bilgi zenginliğiyle doğru orantılıdır. Kuşkusuz bir edebiyat eserinde bilgi, varlığından haberdar olunan bir şeyin yinelenmesi değildir, varlığı bilinmeyen bir şeyin varlığından haberdar olunmasıdır. Bu bağlamda bilginin temel niteliği ve işlevi, kişiye özgün bir katkı sunmaktır (Eco, 2011: 32).

Çocuk edebiyatının bilgilendirme işlevi dendiğinde akla çocuk edebiyatı yapıtlarının bir ders kitabı gibi çocuklara kuramsal bilgiler aktardığı araçlar olduğu gelmemelidir. Çocuk edebiyatının elbette çocuklara kuramsal bilgiler aktarma, okul türü öğrenmenin sorumluluğunu üstlenme gibi bir amacı yoktur. Çünkü çocuk edebiyatı yapıtları, kuramsal değil, sanatsal birer uyarandır. Bu nedenle bu yapıtlar, yaratıcı yazarlar tarafından oluşturulur. Yaratıcı yazarlar ise Göktürk'ün (2006: 43) de belirttiği gibi, “ders vermek için değil; insan oldukları için, insanca bir titreşimi iletmek için, gündelik yaşamın kurallaştırdığı katılıkları, çirkinlikleri, haksızlıkları dengeleyecek bir umut kıvılcımını tutuşturmak için yazarlar.” Sartre'a (2012) göre de “geleceğin daha oluşmadığını, bu geleceği kendilerinin kurlmaları gerektiğini bildikleri için yazarlar.” Buna göre çocuk edebiyatı yapıtları da her şeyden önce bu amaçlar doğrultusunda yazılmışlardır. Bu nedenle çocuk edebiyatında bilgi dendiğinde akla okul türü bilgi gelmemelidir.

Çocuk edebiyatında bilgilendirici olmakla öğretici olmak arasındaki ayrımın çok iyi yapılması gerekmektedir. Bu ayrımın yapılamaması durumunda çocuğun kitaplardan uzaklaşabileceği bilinmelidir. Sever'in (2013b: 19-20) de belirttiği gibi, “çocuğun her gün çevresinde gördüğü yaşantıları, sıradan ve bilinen sözlerle yineleyen bir kitap, çocuk için önemsenen bir iletişim aracı olmaktan gittikçe uzaklaşır. Çocuklarla sloganlaşmış genel yargıları paylaşmayı ilke edinen kitaplar, çocukların duygu ve düşünce dünyasını sıradanlaştırma sorunuyla karşı karşıya bırakır. Bu sıradanlık, çocuğu kuşatan çevrenin, onu biçimlendiren diğer kaynakların da genel anlayışına dönüşmüşse, çocuğun kendini özgürce gerçekleştirmesi de baskılanmaya başlar.” Bu nedenle çocuk edebiyatında bilginin niteliği iyi belirlenmeli, çocuk edebiyatının bilgilendirme işlevi, öğreticilik kaygısını doğurmamalıdır.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında bilgi, çocuğun duygu ve düşünce evrenine özgün katkılar sunan bir öğedir. Buna göre çocuk edebiyatında bilgilendirme işlevi, çocuğun gündelik deneyimlere, insan ilişkilerine ve toplumsal yaşamın işleyişine ilişkin derinlikli bir algı kazanma gereksinimlerini karşılamaya yöneliktir.

Çocuk edebiyatının bilgilendirme işlevi, büyük ölçüde duygu ve düşünce eğitimi yoluyla gerçekleşir. Binyazar'ın (2010) da belirttiği gibi, edebiyatın duyarlık kazandırma ve düşünebilmeyi sağlama yönünde çok büyük etkileri vardır.

Duygu ve düşünce eğitimi, insan yaşamında büyük önem taşıyan, insanı diğer canlılardan ayıran, insana bahşedilen “eşref-i mahlûkat” sıfatını hak etmesine olanak tanıyan, hatta Binyazar’ın (2010) deyişiyle insanı yalnızca bedensel bir varlık olmaktan kurtaran bir süreçtir. Bu sürecin başarılı bir biçimde ilerleyebilmesinde edebiyat, son derece işlevsel ve etkili bir araçtır.

Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının önemli işlevlerinden biri, duyularını devindirerek çocukları duyarlı kılmaktır. Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları iletilerini; yetişkinlerin, öğretici metinlerin, ders kitaplarının, ders programlarının yaptığı gibi bilişsel yolla değil, sezinletme ve duyumsatma, duyuları etkileme ve heyecanlandırma yoluyla verirler. Yazarlar, yapıtlarında bu erdem ve evrensel değerlerin yanısıra yeni ve daha insanca değerler yaratırken bir yandan da sanatta en önemli nitelik olan duyguyu ustaca işlerler; çünkü sanat, duyguları yaşatan, devindiren, insanı derinden etkileyen yaratılar bütünüdür. Çocuk edebiyatı yazarları, bu sanatsal yaratılar yoluyla çocuk okurları çeşitli değerlere duyarlı kılacak kurgular oluşturur, onun duyu algılarını etkileyecek bir anlatım kullanırlar. Böylece yanlışlar, haksızlıklar, kötülükler üzerine çocuk okurları hem duygulandırır hem de onların bazı değer yargıları üzerine düşünmelerini sağlarlar. Kısaca onları estetik, örtük bir duyarlılık eğitimi sürecinden geçirmiş olurlar (Aslan 2013a: 30).

Çocuk edebiyatının bilgilendirme işlevinin önemli bir boyutu da düşünme eğitimidir. Düşünme eylemi, kavram gelişimiyle doğrudan ilişkili bir yetkinliktir. Çünkü düşünme, bellekteki kavramların birbiriyle etkileşime girmesi sürecidir. Bu nedenle insan, belleğindeki kavram sayısı kadar özgür ve özgün düşünebilir. Özgür ve özgün düşünebilme, insanın gelişimi ve başarısı açısından kritik önem taşıyan bir etken olduğundan kavram gelişimi üzerinde özenle durmak gerekir. Bu bağlamda özellikle okulöncesi döneme seslenen çocuk edebiyatı yapıtları, çocukların kavram gelişimini destekleyen etkili birer uyaran olma niteliği taşımalıdır. Çocukların okulöncesi dönemde karşılaştığı kitaplar, görsel ve dilsel tasarımlarıyla çocuk okuru çok sayıda yeni kavramla karşılaştırma ve tanıştırma sorumluluğunu taşımalı, çocukların soyutlama yoluyla çeşitli kavramları belleğine yerleştirebilmesine olanak tanımalıdır. Bu noktada somut işlemler dönemindeki çocuklara seslenen kitaplarda somut kavramların yoğun olarak yer almasına, soyut işlemler dönemine geçilmesiyle birlikte çocuk okurun sıklıkla soyut kavramlarla da karşılaştırılmasına özen gösterilmelidir. Böylece çocuk edebiyatı yapıtlarıyla gerçekleştirilen kavram gelişimi sürecinin kendi içinde aşamalı ve dizgesel bir anlayışla gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Çocukların düşünebilme gücüne sahip bireyler olarak yetişebilmelerinde kavram gelişimi sürecinin büyük önem taşıdığı bilinmelidir.

Binyazar’a (2010) göre düşünebilme gücü, her şeyden önce varoluşumuzun anlamını ortaya koyan bir yetkinliktir. Düşünemeyen kişi, başka bir deyişle düşünebilmenin bilincine erememiş, düşüncesini bir yöntemle bağlamamış kişi, varoluş gerçeğinin bilincinde de değildir. Çünkü bilgi ancak düşünceyle gerçekleşebilmektedir. Bu noktada edebiyat; düşünceleri tanıyan, onu beyinden beyine aktaran, anlaşma iletişimini kuran bir güç olarak değerlendirilmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocukları nitelikli bir duygu eğitimi sürecinden geçirdiği gibi, düşünme eğitiminde de bilinçli ve dizgesel bir yaklaşımla yararlanılması gereken etkili birer uyaran olma özelliği taşımaktadır. Norton’a (1999; akt. Sever, 2013) göre, “başta düşünme olmak üzere çocukların bilişsel süreçlerinin gelişmesinde edebiyatın önemli bir işlevi vardır. Özellikle çocuk edebiyatı; gözlemlene, karşılaştırma,

sınıflandırma, uygulama, eleştirme olanakları yaratarak çocuklarda düşünme ile ilgili bazı temel işlemlerin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır.”

Çocuk edebiyatı yapıtlarının düşünme eğitimi sürecine istenilen katkıyı sağlayabilmeleri için özellikle konu ve kurgu özellikleri ile işledikleri izleklerin ve aktarmak istedikleri iletilerin çocukları sıklıkla düşünme eylemine başvurmaları yolunda güdüleyici birer nitelik taşımaları son derece önemlidir. Bu noktada bu yapıtlardaki karakterlerin davranış ve eylemleri ile kişilik özelliklerinin de belirgin bir etkiye sahip olduğunu belirtmek gerekir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarında işlenen konu, özgün bir yaklaşımla ele alınmalı ve yorumlanmalı; kurgu, anlamsal ve mantıksal bir tutarlılık içinde yapılandırılmalıdır. Kurgunun yapılandırılmasında merak ögesinin dengeli biçimde kullanılmasına dikkat edilmelidir. Çocuk edebiyatı yapıtlarında merak ögesi, çocuğu düş kurmaya ve düşündürmeye yönelten önemli bir etkidir ancak kurgunun işlenişinde kullanılan çatışmalarda aşırı merak, rastlantısallık ve aşırı duygusallık, yapıtın yazınsallığına gölge düşürmekte, kurgunun inandırıcılığını zedelemekte, çocuğun düş kurmasına ve düşünmesine engel oluşturmakta, dahası çocuğun okumaya devam etme konusunda istek duymasını engellemekte ve kitaptan uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtları yoluyla çocuğun düşünmesine olanak tanıyan önemli etkenlerden biri de kurgunun yapılandırılmasında çocuk okurun, metnin anlamının oluşturulmasına ortak edilmesidir. Yapıtlarda yazarın, çocuğun öznel dünyası doğrultusunda anlamlandırabileceği, kendince yorumlayabileceği kurgulara yer veren bir anlatımı yeğlemesi, çocuk okurun metni okurken sıklıkla düş kurmasına ve düşünmesine olanak tanıyacaktır.

Çocuk edebiyatının bilgilendirme işlevini etkin bir biçimde gerçekleştirebilmesinde yapıtlarda işlenen izleklerin, aktarılmak istenen iletilerin ve kurgunun aktarımında başat bir role sahip olan karakterlerin de yeri ve önemi büyüktür. Bu noktada çocuk edebiyatı yapıtlarında izleklerin metnin örüntüsü içinde geliştirilmiş olması, yaşama ve insana özgü durumları çocuğa duyumsatıcı bir nitelik taşıması, çocuğun düş kurarak, düşünerek ve duyu algılarını kullanarak yaşantı kazanmasına olanak sağlayan özellikler taşıması son derece önemlidir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuk okura verilmek istenen iletilerin açık bir biçimde aktarılmaması, görsel/dilsel düzenleme içinde, yazınsal ipuçlarıyla sunulması gerekir. Bunun için iletiler, metnin dokusuna işlenerek duygu ve düşünce örüntüsü içine sindirilmelidir. Kısacası çocuk, okumuş olduğu metnin iletilerinin ne olduğunu anlayabilmek için çaba harcamalıdır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarında iletiler, sanatçı duyarlığı duyumsatılarak çocuk okurla etkileşimde bulunmaya olanak sağlayan bir anlatımla aktarılmalıdır.

Yazınsal kurgunun çocuk okura aktarılmasında başat bir etkiye sahip olan “karakter” ögesi de çocuk edebiyatı yoluyla duygu ve düşünce eğitimi sürecinin gerçekleştirilmesinde son derece önemlidir. Aslan (2013b: 9), kitaplardaki karakterlerin yorumlarının, değerlendirmelerinin, açıklamalarının, eleştirel bakışlarının çocuklara model oluşturduğunu ve böylelikle onların düşünme becerilerinin gelişmesine önemli katkılarda bulunduğunu vurgular. Sever (2013b: 104) de bu noktada çocuk edebiyatında, yazarın yarattığı karakterler ve onların insan doğasını anlatabilme başarısı ile çocukların

edebiyattan yararlanmaları arasında bir koşutluk bulunduğunu belirtir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarındaki karakterlerin insan doğasının anlatabilme başarısını gösterebilmeleri için öncelikle düşünce, davranış ve eylemleriyle bir bütün olarak, çocuğun özdeşim kurabileceği tutarlı özellikler taşıması gerekmektedir. Bununla birlikte karakterlerin çocukların yaş ve deneyimlerine koşut olarak, yaşam ve insan gerçekliğine dönük yaşantılar edinebilmelerine olanak sağlamasının etkili bir duygu ve düşünce eğitimi için son derece önemli olduğu bilinmelidir.

Çocuk edebiyatı yapıtları, barındırmış oldukları dil ve anlatım özellikleriyle çocukların dile ilişkin farkındalık kazanmalarına, dilin kurallarını, kullanım özelliklerini, yapısını, zenginliğini sezmelerine de olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa dile/anadiline ilişkin örtük bir bilgilendirme yaptığı da söylenebilir.

Şaşırtma İşlevi

İnsanın doğuştan sahip olduğu iki temel özellik, şaşırtma ve merak etmedir. Bu iki özellik de insanın düşünen ve sorgulayan bir canlı olmasında belirleyici birer etkidir. İnsanın düşünen ve sorgulayan bir canlı olması onun bilgiyi aramasına, bilgiyi araması da bilime ve felsefeye ulaşmasına yol açmıştır. Öyle ki, bilime ve felsefeye ulaşabilmede insanoğlunun temel hareket noktası, evrene bakıp şaşırtma ve merak etme özelliğini kullanabilmesidir. Aristoteles “Zira insanlar, hayret etme yoluyla hem şimdi hem de ilk olarak felsefenin egemen başlangıcına vardılar” diyerek felsefenin temelini şaşırtmak olduğunu vurgulamaktadır. Montaigne de benzer bir anlayışla doğa filozoflarını “kendilerini çevreleyen evrene korkarak değil de büyük bir merakla ve şaşkınlıkla bakan bir grup adam” olarak nitelendirmektedir (Kefeli & Kara, 2008).

İnsan şaşırdığı, kendisini şaşırtan bir olay ya da durumla karşılaştığı zaman duyu algıları devinmekte, dikkati odaklanmakta, sarsıcı bir merak duygusuyla birlikte düşünme ve soru sorma eylemini gerçekleştirmektedir. Şaşırtmanın insanı merak ettiren, duyu algılarını uyaran, düşünmeye ve soru sormaya yönlendiren niteliği, bu eylemin insan yaşamında kritik bir önem taşımasına neden olmaktadır. Bu bağlamda şaşırtmanın insanlar için sıradan bir refleks olmadığı görülmektedir.

Şaşırtmanın insan yaşamında taşıdığı önem, insanı şaşırtan uyaranların da önemini açıkça ortaya koymaktadır. Kuşkusuz şaşırtmak önemli bir eylemse, bu eylemin oluşmasını sağlayan uyaranlar da önemli olacaktır. Bu uyaranların başında ise edebiyat yapıtları gelmektedir.

Edebiyat, sahip olduğu derin altüst etme, sarsma gücü yoluyla insanı şaşırtan çok etkili bir uyarandır. Edebiyat yapıtlarında şaşırtma sarsıcı, acı verici, hatta korkunç olana verilen tepkiyi belirtir. Sözelimi Heidegger'in bir sanat eserini tanımlayan şeyin bilinçle yarattığı darbe etkisi, tanıdık referans çevrelerinden kopuşu olduğu yolundaki iddiadan hareketle geliştirdiği şaşırtma düşüncesinden daha haşin ve gaddar bir şeyi akla getirir. Buna göre şaşırtma, genel anlamda estetik yabancılaşmanın eşanlamlısı olmaktan çok, bazı metinler için diğerlerinden daha seçici bir sıfat niteliğindedir (Felski, 2016: 132-133).

Edebiyatın şaşırtıcı etkisinden çocuk edebiyatı yapıtlarında da sıklıkla yararlanılmaktadır. Çocuk edebiyatında şaşırtma işlevi, çocuğun doğruyu aramasına ve sorgulamasına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte çocuk edebiyatının şaşırtma

işlevinin en önemli amacı, çocukta bir farkındalık yaratmadır. Bir başka deyişle çocuk edebiyatının şaşırtma işlevinin en büyük etkisi, çocuk okurda farkındalık oluşturma yönünde olmaktadır.

Çocuk edebiyatının şaşırtma işlevi, farkındalık oluşturma konusunda son derece etkili olsa da rahatsız etme, acı verme, korkutma, ürpertme hatta travmalara neden olma özellikleri nedeniyle birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu özellikleri nedeniyle şaşırtma işlevine yönelik etkenleri yüzeysel vermek de yoğun olarak işlemek de okuru istenmeyen sonuçlarla karşı karşıya bırakabilir. Felski'nin (2016: 160-161) dediği gibi şaşırtma işlevinin etkilerinin kesinlikten uzak, değişken ve ölçülmesi güç olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü bilinci allak bullak etmek çetin ve dolambaçlı bir girişimdir. Yazar, şaşırtmayı amaçladığında hedefini çok düşük tutarsa, kışkırtma çabaları ya fark edilmeden geçer ya da eksik, evcil veya gülünç bulunma riskiyle karşı karşıya kalır. Belirli bir anda, okurun belli konuların etkisine bağışık veya kayıtsız hale gelmesi, rahatsız etmesi hedeflenen şey karşısında sinir bozucu bir kaygısızlık sergilemesi olasıdır. Diğer taraftan, şaşırtmanın etkileri çok yükseğe çekilirse bu kez de okurun yapıtla daha fazla ilgilenmeyi reddederek kitabını kapatmasına yol açacak yoğun tiksinti veya kızgınlık yaratabilir. Başka bir deyişle şaşırtma, aşırı şok edici olduğunda etkilerini vaktinden önce sonlandırarak kamikaze gibi kendi kendini devre dışı bırakır. Bu nedenle şaşırtma işlevi, bir edebiyat yapıtını iki tür başarısızlık riskiyle karşı karşıya bırakabilir. Sonuç olarak ruhumuza ve zayıf noktalarımıza saldıran bir estetik, okur tepkisinin kaprisleri karşısında beklenenden daha korunmasız olacaktır.

Genel anlamda edebiyatta olduğu gibi, çocuk edebiyatında da şaşırtma işlevi, genellikle okurun bilinç dünyasını altüst etme ve sarsma yoluyla gerçekleşir. Bu noktada bir bakıma çocuk edebiyatının pek de alışık olunmayan acımasız bir yüzüyle karşılaşılması söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda John Boyne tarafından kaleme alınan “Çizgili Pijamalı Çocuk” adlı yapıt, iyi bir örnek niteliğindedir. Bu yapıtta II. Dünya Savaşı'nda Nazi askeri olarak görev yapan bir askerin çocuğu (Bruno) ile evlerinin yanındaki Yahudi Toplama Kampı'nda yaşayan çizgili pijamalı bir çocuğun (Shmuel) arkadaşlığı konu edilmektedir. Yapıtta işlenen bu konu aracılığıyla çocuk okurun, tarihin en karanlık dönemlerinden birine tanıklık etmesi sağlanmaktadır. Kitapta olaylar, Bruno'nun ailesiyle birlikte Berlin'den Austchwitz toplama kampının yanındaki eve taşınmasıyla başlar. Bu kampta insanlar hapishane kıyafetleriyle gezmekte ve belli aralıklarla gruplar halinde yakılmaktadır. Tabii bu durumdan Bruno'nun haberi yoktur. Bruno, evlerinin yanında dolaşırken tesadüfen kampa ulaşır ve oradaki tellerin arkasında kendi gibi yalnız olan Shmuel ile tanışır. Bu tanışma, ikisinin de yalnızlığına son veren bir dostluğun başlangıcı olur. Biri telin bir ucunda, diğeri öbür ucunda günlerce buluşup sohbet eder, hatta oyunlar oynarlar. Derken, Shmuel bir gün kampta babasını bulamaz. Çünkü o her ne kadar bilmese de babası aslında yakılmıştır. Shmuel, babasının kaybolduğunu sanmakta ve çok üzülmemektedir. Bruno da arkadaşının üzülmeye dayanamaz ve ona yardımcı olmak istediğini, babasını birlikte arayabileceklerini söyler. Bunun üzerine Shmuel, Bruno'ya çizgili pijamalardan getirir ve birlikte telin altını kazarlar. Artık Bruno da telin öteki yakasındadır. İki dost birlikte Shmuel'in babasını ararken askerler onları diğeri birtakım insanlarla birlikte bir odaya doldurup yakarlar. Böylece iki dost birbirlerine sıkıcı sarılarak

sonsuzluğa ulaşırlar. Elbette böyle bir son, çocuk okur için sarsıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu sarsma yoluyla savaşın ve ölümün soğuk yüzü çocuk okura ustaca duyumsatılmaktadır. Çocuk edebiyatının şaşırtma işlevi işe koşularak savaşın, ırkçılığın beraberinde getirdiği zulme ve işkencelere karşı çocuk okurda bir farkındalık oluşturulmak amaçlanmıştır.

Sonuç

Edebiyat, kuşkusuz yalnızca hoş vakit geçirmek için başvurulmuş bir alana indirgenemez. Edebiyatın bir boş zaman değerlendirme aracı olarak görülmesi, onu önemsiz ve işe yaramaz olarak nitelendiren bir anlayışın ürünüdür. Bu anlayış ve algılayış, edebiyatın bireysel ve toplumsal yaşamda “olsa da olur, olmasa da olur” noktasına indirgenmesine neden olmuş ve onu ikinci plana itmiştir. Çünkü insan doğasında yararsız olduğunu düşündüğü şeyleri önemsememe, ondan uzaklaşma, hatta onu reddetme eğilimi vardır. Kuşkusuz hiç kimse “gereksiz”in peşinde koşma dürtüsüne sahip değildir. Edebiyatın önemsiz ve işe yaramaz olduğu algısı, edebiyata başvurma eyleminin sürekli ertelenerek onun yerini başkaca eylemlerin doldurmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda toplumda nitelikli bir okuma kültürünün oluşması da olanaksızlaşmıştır.

Kişilerin sıklıkla edebiyata başvurma gereksinimi duymalarının temel koşulu, onun özelden kişiye genelde de toplum yaşamına “fayda sağlayan” bir olgu olduğunu kabul etmeleridir. Edebiyatın fayda sağlayan bir olgu olduğunun kabul edilmesi, kişiyi onun hangi faydaları sağladığını sorgulamaya yönlendiren önemli bir etkidir. Felski'ye (2016: 17) göre böyle bir “fayda” kavramı, edebiyatın dünyevi yönlerini indirgemeci değil saygılı, hükmedici değil diyalojik bir tarzda ele alma olanağı sağlamaktadır. “Fayda”nın mutlaka stratejik ya da amaca yönelik, manipülatif ya da zapt edici bir nitelik taşıması gerekmemektedir. Fayda veya kullanımın araçsal akılcılığın koşulunu ya da karmaşık biçime yönelik direngen bir körlüğü beraberinde getirmesi şart değildir. Estetik değerinden faydadan ayrı tutulamayacağı, bununla birlikte okurun metinlere bağlanma biçimlerinin sıradışı bir çeşitlilik, hatta öngörülemezlik sergilediği düşünülmektedir.

Okurun metinlere bağlanma biçimlerinin sıradışı bir çeşitlilik göstermesi ve öngörülememesi, edebiyatın sağlamış olduğu yararların da belirgin bir düzlemde ele alınmasını son derece güçleştirmektedir. Bu yararların belirgin bir düzlemde ele alınmasının zorluğu, edebiyatın yararsız bir olgu olduğu sonucunu doğurmamalıdır. Kuşkusuz nitelikli edebiyat yapıtları, kişilerin ve toplumların gelişiminde çok önemli sorumluluklar üstlenen araçlardır.

Edebiyatın insan ve toplum yaşamında üstlendiği önemli sorumluluklar, edebiyat okuru yetiştirmenin önemini açığa çıkarmaktadır. Edebiyat okuru yetiştirme sorumluluğunu ise çocuk edebiyatı üstlenmektedir. Bu noktada çocuk edebiyatı ürünleri de çocukların boş zamanlarını geçirmek için başvurdukları araçlar olarak görülmemelidir. Çocuk edebiyatı, çocukların bilişsel, ruhsal ve toplumsal gelişiminde önemli sorumluluklar üstlenen bir disiplindir.

Çocukların kişisel ve toplumsal gelişimlerinde çocuk edebiyatının sunmuş olduğu olanaklardan etkili bir biçimde yararlanabilmek için son derece bilinçli bir yaklaşım içinde olunması gerekmektedir. Sever ve Aslan'ın (2009: 248) belirttiği gibi, “çocuk edebiyatının işlevlerinin etkin bir biçimde yaşama geçirilebilmesi için okulöncesi dönemden başlayarak

çocukların yaş ve gelişimsel özelliklerine uygun yazınsal nitelikli kitaplarla buluşması sağlanmalıdır. Çocuklara, erken dönemden başlayarak kendilerini özgürce gerçekleştirecekleri ortamlar hazırlanmalı; bu ortamlarda çocuklar sanatsal nitelikli görsel ve dilsel uyarıların kılavuzluğunda düş ve düşünce üretmeye yönlendirilmelidir. Bu amacı gerçekleştirecek en etkili araçlardan birinin yazınsal nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları olduğu bilinmelidir.”

Çocuk edebiyatı, çok önemli işlevlere sahip olan bir edebiyat-sanat alanıdır. Çocuk edebiyatı “tanıma” işlevi ile yetişkinlerin çocuğu tanımalarını sağladığı gibi, çocukların da hem kendilerini hem de insanı ve yaşamı tanımalarına olanak sağlamaktadır. Büyüleme işlevi ile çocuklar üzerinde derin etkiler bırakmakta, onun hayal kurma ve yaratıcılık becerilerini geliştirmektedir. Bilgilendirme işlevi ile çocukların gündelik deneyimlere ve toplumsal yaşamın işleyişine ilişkin daha derinlikli bir algı kazanmalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte çocukların nitelikli bir duygu ve düşünce eğitiminden geçmelerine olanak tanımaktadır. Şaşırtma işlevi ile çocukların doğruyu arayan ve sorgulayan bireyler olmaları yönünde önemli adımlar atılmakta, çocuklarda önemli farkındalıklar oluşturulmaktadır.

Kaynakça

- Aristoteles (2018). *Poetika (şiiir sanatı üstüne)*. (S. Rifat, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Aslan, C. (2011). Yazınsal çocuk kitaplarında neler olmalı, neler olmamalı? *Okuma Kültürü ve Söz Varlığının Geliştirilmesi Çalıştayı Konuşmalar – Bildiriler Kitabı 19-23 Ekim 2010 içinde* (s. 214-220). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Aslan, C. (2013a). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 102, 29-32.
- Aslan, C. (2013b). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Binyazar, A. (2010). *Toplum ve edebiyat*. İstanbul: Can Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk kitaplarında eğitsellik. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildiriler Kitabı 20-21 Ocak 2000 içinde* (s. 531-532). Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Yayını.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş çocuk yazını – yazın eğitime atılan ilk adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Eagleton, T. (2016). *Edebiyat nasıl okunur?* (E. Ersavcı, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eco, U. (2011). *Genç bir romancının itirafları*. (İ. Özdemir, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Eco, U. (2016a). *Edebiyata dair*. (B. Parlak, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Eco, U. (2016b). *Açık yapıt*. (T. Esmer, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Felski, R. (2016). *Edebiyat ne işe yarar?* (E. Ayhan, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Fischer, E. (1990). *Sanatın gerekliliği*. (C. Çapan, Çev.). Ankara: Verso Yayıncılık ve İmge Kitabevi Yayınları.
- Genç, İ. (2008). *Edebiyat bilimi kuramlar – akımlar – yöntemler*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Göktürk, A. (2012). *Sözün ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Gönen, M. & Veziroğlu M. (2017). Çocuk edebiyatının genel hedefleri. M. Gönen. (Ed.) içinde, *Çocuk Edebiyatı* (ss. 1-13). Ankara: Eğiten Kitap.
- Hegel, G. W. F. (2019). *Estetik: Güzel sanat üzerine dersler*. (T. Altuğ, H. Hünler, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 3(6), 43-55.
- Kaya, Z. (2017). Edebiyat ne işe yarar? *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı 20-21 Ekim 2016 içinde* (s. 79-83). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kefeli, İ. & Kara U. (2008). Çocukta felsefi ve eleştirel düşüncenin gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 339-357.
- Llosa, M. V. & C. Fuentes (2014). *Edebiyata övgü*. (C. Üster, Çev.). İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Moran, B. (2007). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nutku, Ö. (2001). *Dram sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2017). Edebiyat ne işe yarar? *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun 100. Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı 20-21 Ekim 2016 içinde* (s. 27-32). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Proust, M. (2010). *Kayıp zamanın izinde*. (R. Hakmen, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sartre, J. -P. (2012). *Edebiyat nedir?* (B. Onaran, Çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Sever, S. & C. Aslan (2009). Eleştirel düşünme becerisini kazandırma bağlamında çocuk edebiyatı yapıtlarının işlevi üzerine bir çözümleme. *Türkiye'de Çocuk Yetiştirme Yaklaşımlar, Yöntemler, Sorunlar, Çözümler VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri 13-14 Ekim 2008 içinde* (s. 231-250). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Sever, S. (2013a). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Sever, S. (2013b). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayını.
- Şirin, M. R. (2016a). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2016b). Çocuk ve çocuk edebiyatı – edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili*, CX (780), 12-31.
- Uçan, H. (2016). *Dilbilim, göstergebilim ve edebiyat eğitimi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Yalçın, A. & G. Aytaş (2017). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.